

ارزیابی لزوم توجه به اصول توسعه‌ی پایدار در طراحی معماری موزه باهدف گسترش گردشگری پایدار

الهه احمدی^{۱*}، علالدین ضیایی^۲

۱- کارشناسی ارشد مهندسی معماری، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران
۲- کارشناسی ارشد معماری، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران

چکیده

توسعه‌ی پایدار مفهومی بسیار مهم است، چون اصول و ایده‌آلهایی را شامل می‌شود که بی‌توجهی نسبت به آنان، نابودی محیط و بشریت را در پی خواهد داشت. در توسعه‌ی پایدار به رشد اقتصادی و تحقق استانداردهای بهتر زندگی بدون از دست دادن منابع کمیاب طبیعی توجه می‌شود و به‌طور هم‌زمان، عدالت اجتماعی در استفاده از میراث جمعی بشریت و همچنین محافظت از منابع ارزشمند طبیعت، مورد تأکید قرار می‌گیرد. گردشگری رابطه‌ی تنگاتنگی با توسعه پایدار دارد. این صنعت به‌عنوان یکی از منابع درآمد و ایجاد اشتغال در سطح محلی می‌تواند رهیافتی برای توسعه اقتصادی باشد. توسعه‌ی پایدار گردشگری توسعه‌ای است که در آن توازن و تعادل، حفظ ارزش‌ها و کیفیت اخلاقیات و اصول و مزیت‌های اقتصادی همه به همراه هم دیده‌شده و کوشش می‌شود تا توسعه‌ای همه‌جانبه جایگزین توسعه صرفاً اقتصادی گردد. معماری موزه شاید جزء اندک بناهایی باشد که دست طراح درزمینه‌ی طراحی فرم، فضا سازی و سناریو پردازی و حتی تعریف عملکردها بسیار باز است و معمار می‌تواند با آزادی زیادی نسبت به تعریف هر بخش اقدام نماید و از طریق توجه به اصول معماری پایدار، جذب گردشگر پایدار را سبب شود. این پژوهش باهدف بررسی ارتباط بین معماری پایدار و صنعت گردشگری، به‌صورت توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر روش کتابخانه‌ای انجام‌شده است. نتایج نشان می‌دهد که توجه به اصول پایداری در طراحی معماری موزه علاوه بر تأمین زیرساخت‌های گردشگری و جاذبه گردشگری، ارتباط موثر میان گردشگران و محیط را سبب می‌شود و همچنین به پایداری محیط زیست منطقه کمک خواهد کرد.

واژگان کلیدی: توسعه‌ی پایدار، گردشگری پایدار، طراحی معماری، موزه

۱- مقدمه

گاه چنین به نظر می‌رسد که گردشگری پدیده‌ای نو در تاریخ بشر است، در حالی که این صنعت در تاریخ زندگی جمعی انسان ریشه دارد و از دوره‌های کهن، صورت‌های مختلف جهانگردی و گردشگری وجود داشته است (الوانی و پیروت، ۱۳۸۵: ۱۵). صنعت گردشگری از سال ۱۹۵۰ دچار تحولات عظیمی شد، به صورتی که آن را می‌توان انقلاب گردشگری نامید. این تحولات منجر به بلوغ گردشگری انبوه‌گردید و در حال حاضر این تحولات به سمت گردشگری کیفیتی^۱ در حال حرکت است. (بافقی زاده، سلیمانی مقدم، طاهری‌فر، ۱۳۹۵: ۳۸). گردشگری در طی دهه‌های گذشته یکی از عوامل اصلی توسعه اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و زیست‌محیطی در بسیاری از مناطق بوده است؛ از سوی دیگر رشد صنعت گردشگری به عوامل زیادی از جمله بالا بردن استاندارد زندگی، آب‌وهوای پاکیزه، توسعه حمل‌ونقل، رشد درآمد و زمان اوقات فراغت، صنعتی شدن گردشگری و در نهایت، شناسایی و ارضای نیازها، خواسته‌ها و علایق گردشگران باهدف بخش‌بندی بازار گردشگری برای ارائه‌ی کالا و خدمات مناسب بستگی دارد. (رنجریان و زاهدی، ۱۳۹۰: ۲۰) یکی از رشته‌هایی که به‌طور مستقیم و غیرمستقیم تأثیر فراوانی در گسترش گردشگری دارد، معماری است. رابطه‌ی معماری و گردشگری چنان فشرده و عمیق شده است که امروزه در کشورهای مختلف، به ساخت بناهایی با کاربری‌های مختلف تجاری، تفریحی، اقامتی و دیدنی فقط باهدف جذب گردشگر و برای رفاه حال آن‌ها پرداخته می‌شود. (ابوالقاسمی مقدم و صادقی، ۱۳۹۹: ۴). بنابراین اکنون که توریسم خود را به‌عنوان یک صنعت مهم در جهان امروز نمایان ساخته است، باید آن را به‌عنوان یکی از محورهای مهم رشد و توسعه در اولویت قرار داد.

مسئله‌ی پیشرو این است که در ایران تأثیر معماری بر توریسم نادیده گرفته شده و به موزه‌ها نیز به‌عنوان پتانسیلی در جهت جذب گردشگر هیچ‌گونه توجهی نمی‌شود. این در صورتی است که امروزه کشورهای جاذب توریست، دیگر نگران کم بودن پتانسیل‌های بالقوه نیستند بلکه با به‌کارگیری معماری مدرن و توجه به اصول پایداری، به ایجاد فضاهایی با جاذبه‌ی بسیار بالا در کاربری‌هایی از جمله موزه‌ها، هتل‌ها و ... می‌پردازند؛ و از این طریق جذب گردشگر و علی‌الخصوص گردشگری پایدار را سبب می‌شوند.

این پژوهش باهدف بررسی نقش معماری پایدار بر جذب گردشگر پایدار تدوین شده است؛ و بر همین اساس سؤال موردبررسی در این مقاله عبارت است از: " چگونه توسعه‌ی پایدار از طریق تأثیر خود بر طراحی معماری موزه می‌تواند بر گسترش گردشگری پایدار تأثیر بگذارد؟ " به نظر می‌رسد که توسعه‌ی پایدار به‌وسیله‌ی تأمین زیرساخت‌های گردشگری و جاذبه‌ی گردشگری، جذب گردشگر پایدار را سبب می‌شود و باعث توسعه‌ی اقتصادی، زیست‌محیطی و فرهنگی خواهد شد.

۲- پیشینه تحقیق

با توجه به اهداف پژوهش، پیشینه‌ی تحقیق در راستای پژوهش‌های صورت گرفته باهدف گردشگری مطرح خواهد شد. تونی گریفین^۱ و نیکولت بولز^۲ (۱۹۹۳) در مقاله‌ای تحت عنوان راه‌های قابل‌تصور برای دستیابی به گردشگری پایدار، یکی از عوامل اصلی برای پایداری گردشگری را، حفاظت از میراث فرهنگی و تاریخی محیط عنوان می‌کنند. لئو^۳ و وال^۴ (۲۰۰۶) معتقدند توسعه‌ی گردشگری به‌عنوان مجموعه‌ای از فعالیت‌های اقتصادی، تأثیر بسزایی در تقویت بنیان‌های اقتصادی جوامع دارد و گردشگری به‌عنوان منبع جدید برای کسب درآمد، دریافت‌های مالیاتی بیشتر و تقویت زیرساخت‌های اجتماعی، در مطالعات مورد تأیید است.

مینگ چانگ^۵ (۲۰۱۵) عنوان می‌کند که دانش محیط زیستی رفتار پایدار توریست را به همراه دارد، علاوه بر آن شاخص‌های دیگری مانند حساسیت توریست به مقصدگردشگری و حس یکی بودن توریست با مکان و مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی در ایجاد رفتار پایدار مؤثر هستند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد، افرادی که دارای دانش زیست‌محیطی هستند از حساسیت بیشتری نسبت به حفظ محیط زیست برخوردار هستند. در همین راستا حس تعلق به مقصد پیدا می‌کنند و رفتار مسئولیت‌پذیری نسبت به محیط زیست از خود بروز می‌دهند.

¹ Mass Tourism

² Quality Tourism

³ Tony Greffin

⁴ Nicolette Boele

⁵ Liu

⁶ Wall

⁷ Ming Cheng

در نقش حیات فرهنگی و تاریخی در توسعه گردشگری؛ مطالعه موردی موزه‌های مالشو میلن کوسکی^۱ و همکاران (۲۰۱۶) معتقدند میراث فرهنگی و تاریخی نقش اصلی را در گردشگری بازی می‌کنند. هر یک از آن‌ها جذابیت منحصر به فردی دارند. این میراث از سطوح مختلفی از ارزشهای فرهنگی برخوردارند. هر یک از آن‌ها در ایجاد انگیزه در گردشگران برای سفر به مقصد موثر هستند. چرا که روح و هنر انسانی در آن‌ها دمیده شده است. گیرش پریاگا^۲ (۲۰۱۸) در پژوهش خود به ارتباط بین انگیزه، حس تعلق خاطر به مقصد گردشگری، ادراک گردشگر از تأثیرگذاری آن به محیط زیست و رضایت و خشنودی با استفاده از سیستم شناختی عاطفی و رفتاری می‌پردازد. نتایج این بررسی نشان داده که انگیزه، ارتباط معناداری با درک توریست از تأثیرگذار بودنش نسبت به محیط دارد، بدین صورت، که گردشگرانی که انگیزه‌های فرهنگی، تجربه و یادگیری از بازدید یک مکان را دارند دارای درک بیشتری از اثرات مثبت و منفی هستند که به واسطه حضورشان بر محیط زیست وارد می‌کنند.

کیانمهر (۱۳۷۲) با پژوهشی توصیفی و مبتنی بر روش کتابخانه‌ای تأثیر گردشگری بر رشد و توسعه اقتصادی را مورد تحلیل و بررسی قرار می‌دهد وی معتقد است که جهانگردی درآمد ملی و تراز تجاری را ارتقاء می‌دهد و همچنین بیان می‌کند که گسترش صنعت گردشگری اشتغال‌زایی را به همراه خواهد داشت. محلاتی (۱۳۷۷) نیز خاطر نشان می‌کند که گردشگری در توزیع ثروت و ارتقای سطح زندگی موثر خواهد بود و همچنین باعث کسب درآمد توسط دولت‌ها شده و بر بازار تجارت جهانی تأثیر خواهد گذاشت.

خاکسار (۱۳۸۲) در پژوهشی با عنوان نقش برنامه‌ریزی در توسعه گردشگری پایدار، بیان می‌کند که گسترش توریسم در جامعه‌ی میزبان با آثار مثبت و منفی بسیاری در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی همراه است. به همین دلیل برای دستیابی به پایداری در گردشگری لازم است که از طریق برنامه‌ریزی و مدیریت صحیح، سیاست‌هایی در جهت ایجاد تعادل برای کاهش آثار منفی و افزایش آثار مثبت در نظر گرفته شده.

پاپلی یزدی و همکار (۱۳۸۵) در پژوهشی با عنوان گردشگری (ماهیت و مفاهیم)، معتقدند مهم‌ترین عامل در گسترش توریسم مدیریت است. مدیریت شامل یک دیدگاه نظام‌مند است که در آن پویایی گردشگری در چهارچوب عرضه و تقاضا با تأکید بر پایداری مد نظر است. در این راستا مدیریت گردشگری پایدار در خصوص توسعه گردشگری و برآورد پایداری آن، نیازمند توجه به منفعت اقتصادی و پیامدهای اجتماعی توریسم است.

طیبه (۱۳۸۶) در پژوهشی با عنوان بررسی رابطه‌ی توسعه گردشگری و رشد اقتصادی در ایران بیان می‌کند که بین گردشگری و رشد اقتصادی در ایران رابطه‌ی علت و معلولی وجود دارد، که این رابطه دو جانبه هست و تعادل بلند مدتی بین این دو عامل برقرار است. شکوری و همکاران (۱۳۹۰) در بررسی خود ضمن شناسایی مؤلفه‌های توریسم پایدار، مواردی چون حفظ تنوع موجود، استفاده از منابع پایدار، حمایت از اقتصاد محلی، آموزش و احساس مسئولیت را مهم دانستند.

تقوایی و صفراآبادی (۱۳۹۱) در مقاله‌ای با عنوان توسعه گردشگری فرهنگی با تأکید بر جاذبه‌های تاریخی شهر اصفهان در جهت تحلیل و بررسی توریسم فرهنگی- تاریخی به شاخص‌سازی در پنج بعد اقتصادی، رقابتی، اجتماعی و فرهنگی، تسهیلات و خدمات و جذابیت پرداخته است و در انتها بیان می‌کند که دو شاخص اجتماعی- فرهنگی و جذابیت در اولویت بالاتری قرار دارند و از طریق این اولویت‌ها برنامه‌ریزی جهت جذب گردشگر صورت گرفته است.

با بررسی مطالعات صورت گرفته مشخص است که ارتباط بین معماری پایدار- در کاربری همچون موزه - و گردشگری پایدار مورد توجه و تحقیق نبوده است. بنابراین این پژوهش می‌تواند راهنمایی در جهت رسیدن به ارتباط بین این دو پارامتر باشد.

۳- روش تحقیق

این پژوهش از نوع توصیفی- تحلیلی و مبتنی بر روش کتابخانه‌ای هست و از طریق مقالات، کتاب‌ها، مجلات و سایت‌های معتبر صورت گرفته است. به طور کلی می‌توان گفت که روش مورد استفاده در این مقاله مبتنی بر مرور اطلاعات انجام شده و جمع‌بندی به وسیله ادبیات و سوابق تحقیق هست. روند کلی این‌چنین خواهد بود که ابتدا مفاهیم مرتبط با موضوع شرح داده می‌شود و در نهایت ارتباط پارامترهای مطرح شده بررسی خواهد شد.

¹ Milenkovski

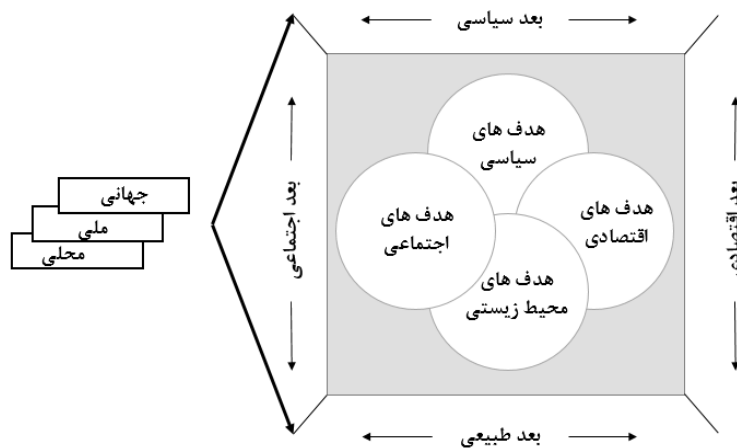
² Girish Prayag

۴- مبانی و ادبیات نظری پژوهش

۴-۱- پایداری و توسعه‌ی پایدار

توسعه‌ی پایدار^۱ به تعبیری، یک مفهوم اخلاقی است و به تعبیری دیگر یک مفهوم علمی است، اگرچه کاملاً با علوم طبیعی و اقتصاد درآمیخته است اما، شاید بیشتر نشأت گرفته از فرهنگ و ارزش‌های انسانی و پاسخ به یک نیاز حیاتی باشد. در واقع می‌تواند بنای بنیانی جدید برای روابط انسانی و تداوم حیات بشری تصور شود. (نصیری، ۱۳۸۴: ۱۷۲) یکی از اهداف پایداری جبران خسارتی است که انسان در طی فرآیند صنعتی شدن به محیط وارد کرده‌است. در پایداری هدف استفاده‌ی بهینه از پتانسیل‌های موجود در طبیعت و حفاظت از اکوسیستم‌ها هست؛ به نحوی که شرایط فعلی زندگی بشر ارتقاء یافته و همچنین منابع برای نسل آینده نیز حفظ شود. (شفیعیان داریانی و همکاران، ۱۳۹۳: ۳۶). از دیگر اهداف توسعه‌ی پایدار می‌توان به کاهش اتلاف و پخش انرژی به محیط، کاهش تولید آلاینده‌ها، استفاده از مواد و مصالح قابل بازگشت به چرخه‌ی طبیعت و بهره‌گیری از منابع انرژی تجدید پذیر اشاره کرد (محمودی و نیوی، ۱۳۹۰: ۳۶). محیط، ابعاد و اهداف توسعه‌ی پایدار فرآیندی است که اهداف اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی جامعه را در هر جا که ممکن است از طریق وضع سیاست‌ها، انجام اقدام‌های لازم و عملیات حمایتی با هم تلفیق می‌کند و در هر کجا که تلفیق امکان ندارد به ایجاد رابطه‌ی مبادله بین آن‌ها، بررسی و هماهنگی این مبادله‌ها می‌پردازد. براساس این تعریف سه دسته هدف (اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی) و بر مبنای آن‌ها سه محیط و سه بعد اصلی در سطوح محلی، ملی و جهانی وجود دارد. بعد اقتصادی رفاه فرد و جامعه را سبب شده و بعد اجتماعی به عواملی از جمله رابطه‌ی انسان با انسان، دسترسی به خدمات، سلامت، آموزش، امنیت، مساوات و فقر زدایی توجه دارد. بعد محیط‌زیستی نیز به حفاظت و تقویت منابع فیزیکی و بیولوژیکی و اکوسیستم و رابطه انسان و طبیعت مربوط می‌شود. در غالب مستندات توسعه‌ی پایدار را بر مبنای همین سه هدف تعریف و ترسیم می‌کنند (آزادینیا و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۷)؛ اما همانطور که در شکل ۱ نشان داده شده‌است، سازمان ملل هدف سیاسی را نیز به اهداف سه‌گانه اضافه کرده‌است و توضیح می‌دهد که این هدف به‌طور خلاصه به تنظیم وضعیت و شرایط لازم برای تلفیق هدف‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی می‌پردازد به نحوی که با برقراری رابطه مبادله بین آن‌ها تحقق توسعه‌ی پایدار امکان‌پذیر شود (زاهدی، ۱۳۸۵: ۱۱۰) به نقل از (سازمان ملل، ص ۵).

شکل ۱: ابعاد و سطوح توسعه‌ی پایدار (مأخذ: زاهدی، ۱۳۸۵)

نسترن، زنگی آبادی و خلقی‌پور در مقاله‌ای تحت عنوان توسعه‌ی پایدار، شهر پایدار مولفه‌های توسعه‌ی پایدار را شامل انسان (کودکان و زنان)، محیط زیست، فرهنگ، آموزش، علم، اخلاق، امنیت و مشارکت می‌دانند و ارکان اصلی آن را دولت‌ها، سازمان‌های بین‌المللی، سازمان‌های غیر دولتی و مردم معرفی می‌کنند (نسترن، زنگی آبادی، خلقی‌پور، ۱۳۸۵: ۶۲) در جدول ۱ نیز مفروضات اساسی و ایده‌آل‌ها در توسعه‌ی پایدار و توضیحاتی از آن‌ها ذکر شده است.

¹ Sustainable Development

جدول ۱: مفروضات اساسی و ایده آل ها در توسعه ی پایدار به نقل از (زاهدی، ۱۳۸۵)

توضیحات	شاخص های توسعه ی پایدار
تصمیمات اقتصادی باید با توجه به اثراتی که بر محیط زیست می گذارند اتخاذ شوند.	یکپارچگی اقتصادی - محیطی ^۱
تصمیمات در زمان فعلی باید با توجه به نتایجی که برای نسل های آتی دارند، گرفته شوند.	تعهد بین نسل ها ^۲
کلیه ی مردم دارای حق برخورداری از محیطی هستند که بتوانند در آن محیط رشد کنند و شکوفا شوند.	عدالت اجتماعی ^۳
محافظت از منابع و حمایت از دنیای جانوری و گیاهی ضروری است.	حفاظت محیطی ^۴
تعریف گسترده تری از رفاه بشری باید ارائه شود، به نحوی که از محدوده ی رفاه اقتصادی فراتر رود.	کیفیت زندگی ^۵
نهادهای باید مجددا سازماندهی شوند، به نحوی که از طریق آن ها امکان شنیده شدن کلیه صداها در فرآیند تصمیم گیری فراهم آید.	مشارکت ^۶

۲-۴- تعریف و واژه شناسی توریسم

کلمه ی « توریسم » از واژه ی فرانسوی *tour* به معنای سیر کردن، طی طریق و چرخش برگرفته شده است که از یونانی به اسپانیایی و فرانسه و در نهایت به انگلیسی راه یافته است (پاپلی یزدی و سقایی، ۱۳۸۸: ۱۸) به نقل از (Oxford Dictionary, ۱۹۷۰) (گردشگری، جهانگردی، سیاحت و تفریح از دیگر واژه های معادل توریسم هستند. در فرهنگ های فارسی گردشگری با جهانگردی مترادف و در اقطار عالم سفر کردن معنا شده است و بر یک فعالیت فردی باهدف سفر و گردش اشاره می کند، نه یک کار جمعی که می تواند ریشه ی اقتصادی نیز داشته. برخلاف این معانی رایج در زبان و فرهنگ فارسی، از اوایل قرن بیستم با جایگزینی وسایل حمل و نقل سریع با وسایل قدیمی کلمه ی توریسم از معنای فردی، ماهیتی جمعی جهت سیر و سیاحت به خود گرفت و در عین حال واژه ی صنعت نیز به عنوان پیشوند در کنار واژه ی توریسم قرار گرفت. امروزه اصطلاح صنعت گردشگری در اکثر کشورها به طور رسمی و قانونی مورد استفاده است (همان، ۲۰). توریسم در عمل، علمی است میان رشته ای که با جغرافیا، محیط زیست، معماری، کشاورزی، فضای سبز، بازاریابی، تاریخ، حقوق، تربیت بدنی، تجارت، بازرگانی، حمل و نقل، هتل داری و مدیریت رستوران، جامعه شناسی، اقتصاد، روانشناسی و علوم سیاسی در ارتباط است (موثقی، ۱۳۹۲: ۲۵). برخی از پژوهشگران، هدف سفرها را گذران اوقات فراغت و بازنشستگی، دیدار دوستان و خویشاوندان، تجارت، ورزش، مطالعه و بازیابی سلامت و بهداشت جسمی معرفی کرده اند (سیمین، ۱۳۸۶: ۲۳). ارتقای فرهنگی و اقتصادی دول و ملل میزبان، کیفیت مطلوب گذران اوقات فراغت توریست ها، حمایت از محیط زیست و طبیعت و اصلاح کیفیت زندگی در جوامع شهری و روستایی، از دیگر اهداف توریسم محسوب می شود (موثقی، ۱۳۹۲: ۱۱).

رشد و توسعه ی صنعت توریسم به هماهنگی عوامل محیطی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی در جامعه وابسته است (تقوی و سلیمانی، ۱۳۸۸، ۳). همچنین باید اشاره کرد که رشد این صنعت به عواملی از جمله، استاندارد زندگی، آب و هوای پاکیزه، توسعه ی حمل و نقل، رشد درآمد و زمان اوقات فراغت، صنعتی شدن گردشگری و در نهایت شناسایی و ارضای نیازها، خواسته ها و علائق گردشگران باهدف بخش بندی بازار گردشگری برای ارائه ی کالاها و خدمات درخور و مناسب وابستگی زیادی دارد (رنجبریان و زاهدی، ۱۳۹۰، ۲۰). گردشگری در محتوای خود به تعاریف متعددی از نهادهای بین المللی، دانشمندان و محققان متکی است که در جدول ۲ برخی از این تعاریف ذکر شده است.

جدول ۲: تعاریف گردشگری

تعریف	نظریه پرداز
مسافرت به منظور تماشای آثار تاریخی و بازدید از مناظر طبیعی برای کسب لذت به کار می رفت (محلانی، ۱۳۸۰).	اسپورتینگ مگزین (۱۸۸۱) ^۷

¹ Economy- environment integration

² Intergenerational obligation

³ Social justice

⁴ Environmental protection

⁵ Quality of life

⁶ Participation

⁷ Sporting Magazine

تعریف	نظریه پرداز
افرادی که در یک دوره ۲۴ ساعته یا بیشتر به یک کشور خارجی سفر می‌کردند توریست خوانده می‌شوند.	کمپته ویژه رم (۱۹۳۷)
سفری موقتی و کوتاه که در آن گردشگر برای سیر و سیاحت به منطقه‌ای خارج از محل سکونت و کار خود می‌رود (Burkart & Medlik, ۱۹۹۷).	بورکارت و مدلیک ^۱ (۱۹۷۴)
اقامت یک یا چند شب خارج از خانه برای گذراندن تعطیلات، دیدار دوستان و یا بستگان، کنفرانس‌های کاری یا هر هدف دیگری جز چیزهایی نظیر پانسیون، تحصیل یا استخدام نیمه وقت باشد (Rayan, ۱۹۹۶).	رایان ^۲ (۱۹۹۱)
مجموعه کارهایی که یک فرد در سفر و در مکانی غیر از محیط عادی خود انجام می‌دهد. این سفر بیش از یک سال طول نمی‌کشد و هدف آن سرگرمی، تفریح، استراحت، ورزش و فعالیت‌هایی از این قبیل است (WTO, ۱۹۹۶).	سازمان جهانی جهانگردی ^۳ (۱۹۹۹)
توریسم را شامل همه فعالیت‌هایی می‌داند که به وسیله یک گردشگر در طول مدتی، او بدلیل شخصی یا حرفه‌اش، در جایی دور از مکانی که در آن معمولاً زندگی و کار بکند انجام می‌دهد (Smid & Zuart, ۲۰۰۲).	اسمید ^۴ (۲۰۰۲)
گردشگری به مجموعه فعالیت‌هایی اطلاق می‌شود که در جریان مسافرت یک گردشگر اتفاق می‌افتد. به‌طور کلی می‌توان هرگونه فعالیت و فعل و انفعالی را که در جریان سفر یک سیاحتگر اتفاق می‌افتد گردشگری تلقی کرد (لس، ۱۳۸۰، ۱۸).	میل و موریسون ^۵
ایرانگردی و جهانگردی عبارت است از هر نوع مسافرت انفرادی یا گروهی که بیش از ۲۴ ساعت بوده و به منظور کسب و کار نباشد (محقق داماد، ۱۳۷۶).	قانون توسعه صنعت ایرانگردی و جهانگردی (۱۳۷۰)

۳-۴- گردشگری پایدار

از آنجا که توریسم در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست-محیطی و کالبدی، تأثیرات مثبت و منفی بسیاری را بر جامعه می‌رساند؛ برنامه‌ریزی و مدیریت به نحوی که کم‌ترین تأثیر منفی و بیش‌ترین تأثیر مثبت را سبب شود، ضروری به نظر می‌رسد. از این نظر، توسعه گردشگری باید به گونه‌ای برنامه‌ریزی و مدیریت شود که کم‌ترین آثار منفی و بیش‌ترین آثار مثبت را در پی داشته. در این راستا، سازمان‌های بین‌المللی و نهادهای ملی و محلی مسئول توسعه و مدیریت گردشگری، به دنبال گسترش مفهوم توسعه گردشگری پایدار هستند (طاوسی، کولیوند، ۱۳۹۵: ۲۵۰)؛ برای سنجش میزان پایداری گردشگری، آگاهی و شناخت از ابعاد مختلف توسعه گردشگری پایدار ضروری به نظر می‌رسد؛ چراکه با شناسایی این شاخص‌ها سنجش دقیقی از میزان پایداری در ابعاد مختلف (اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، محیطی- کالبدی، مدیریتی و نهادی) صورت خواهد گرفت (اکبری سامانی، بدری و سلمانی، ۱۳۹۲: ۳۴). این شاخص‌ها در قالب شش شاخص اصلی و حدود سی شاخص فرعی دسته‌بندی شده است، که در جدول ۳ به آن‌ها اشاره شده است.

جدول ۳: شاخص‌های سنجش پایداری گردشگری (دلشاد، ابوهاشم آبادی و قاسمیان صاحبی، ۱۳۹۶، ۸۰)

شاخص‌ها	ابعاد
میزان تقاضا برای گردشگری، میزان توزیع درآمد، میزان هزینه‌های گردشگری برای مدیریت محلی، میزان اشتغال ایجاد شده.	اقتصادی
حمایت از انسجام و وحدت اجتماعی، میزان خلق فرصت برابر برای رفاه و آسایش اجتماعی، کمک به ارتقای کیفیت زندگی اجتماعی، حمایت از ایمنی و سلامت اجتماعی.	اجتماعی
تدوین سیاست‌های راهگشا برای دولت‌های محلی در مبحث حوزه گردشگری، تدوین آیین‌نامه‌های کلی در حوزه گردشگری، تدوین سیاست در زمینه برنامه‌ریزی و مدیریت مکانی.	سیاسی
شناسایی و سامان‌دهی فرصت‌های پنهان در حوزه خرده‌فرهنگ‌های مکانی، مدیریت تنوع فرهنگی، حمایت از پیشرفت ترویج و صدور محصولات فرهنگی مکانی، کمک به آموزش و ترویج فرهنگ مکانی.	فرهنگی
حمایت و پشتیبانی از فناوری IT و ICT در صنعت گردشگری، اتصال به فناوری‌های نوین در حوزه گردشگری، تجهیز مکان‌های گردشگری به شبکه‌های ارتباطات نوین، پشتیبانی از فناوری‌های نوین در ارتباطات ملی و بین‌المللی برای تسهیل در حوزه گردشگری.	تکنولوژیکی
حمایت از پاک‌ی محیط زیست و افزایش زیست‌محیطی محیطی، جلوگیری از آلاینده‌های آب‌وهوایی، کاهش میزان آسیب‌رسانی	اکولوژیکی

¹ Burkart & Medlik

² Rayan

³ WTO

⁴ Smid

⁵ Mill & Morrison

اکولوژیکی، کاهش استفاده از منابع بازگشتناپذیر.

بر اساس تعریف سازمان جهانی جهانگردی، جهت توسعه‌ی توریسم پایدار باید اهدافی در نظر گرفته شده که در ادامه شرح داده می‌شود: الف- افزایش کیفیت زندگی در جامعه‌ی جاذب گردشگر و همچنین جامعه‌ی میزبان؛ ب- حفظ کیفیت محیط زیست برای نسل‌های کنونی و آینده؛ ج- حفظ یکپارچگی و انسجام فرهنگی و هم‌بستگی بین جوامع؛ د- کمک به عدالت اجتماعی و تقویت مشارکت محلی؛ ه- افزایش سطح کیفیت تجربه‌ی گردشگری. توسعه‌ی گردشگری پایدار، اهداف و اصولی را در نظر دارد، که در نهایت افزایش کیفیت زندگی و پایداری منابع (طبیعی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی) را سبب خواهد شد. (مه‌دیزاده، ۱۳۸۳: ۱۲۸).

شناخت و پیش‌بینی رفتار افراد نقش موثری در ایجاد گردشگری پایدار دارد؛ این شناخت می‌تواند در جهت آگاهی از رفتار گردشگران در محیط زیست، نوع استفاده آن‌ها از امکانات و میزان رضایتمندی آن‌ها از مقصد باشد (Landon, ۲۰۱۸) و همچنین رفتار افراد با منابع زیست‌محیطی می‌تواند تأثیرات مستقیم و غیرمستقیمی بر رضایت گردشگران بگذارد (Dumitru, ۲۰۱۲). علاوه بر آن اگر رفتار گردشگران و نحوه‌ی هزینه کردن آن‌ها در محیط کنترل شده باشد، نه تنها صدمات وارده به محیط را تا حد امکان کاهش می‌دهد بلکه به‌عنوان نیروی برای درآمدزایی جامعه‌ی میزبان نیز عمل می‌کند. آگاهی از دیگر ابزارهایی است، که می‌تواند در جهت حفاظت از محیط زیست و بهبود مسائل اقتصادی در جامعه میزبان مؤثر عمل کند (سبزه‌پرور و همکاران، ۱۳۹۹، ۱۹۰). زیرا گردشگرانی که آگاهی بیشتری از دانش اهمیت محیط زیست دارند، ارتباط بیشتری با محیط مورد بازدید برقرار می‌کنند. این دانش می‌تواند سبب بروز رفتار مسئول‌گرایانه افراد در راستای حمایت از محیط زیست شود (Xu, ۲۰۲۰). به هر روی، از منظر گردشگری پایدار، ضمن دقت بر جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، باید نشانزدهای زیست‌محیطی حاصل از فعالیت گردشگران، کنترل شود که بخشی از این اقدامات به‌واسطه‌ی تحقق تفکر طراحی میسر می‌شود. در واقع با رویکردهای طراحی محیط و محصول می‌توان تأثیرات منفی گردشگری را کاهش داد (سبزه‌پرور و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۹۰).

۴-۴- مخاطب‌شماری و معماری فضای موزه

تعریف موزه به‌واسطه‌ی رهیافت مفهومی (میراث، موزه، جامعه، نهاد، اصول اخلاقی)، به همراه ملاحظات نظری و عملی (موزه‌شناسی، موزه‌نگاری)، همسو با کارکردهای آن (مجموعه، اثر، موزه‌ای شدن)، با بازیگران آن (متخصصان، عموم) یا به‌واسطه‌ی عملکردهایی که به دنبال آن ایجاد می‌شود (پژوهش، حفاظت و نگهداری، ارتباط، آموزش، نمایش، وساطت، مدیریت، معماری) مطرح می‌شود (دسوالیز و مایرس، ۱۳۹۲، ۲۵). منتقدین به این موضوع اشاره دارند که در حال حاضر، موزه‌ها نشانه و شاخصه‌های جریان‌های معماری معاصر هستند و آشنایی و جلب‌توجه عموم مردم به هنر معماری به‌طور عمده توسط موزه‌ها عملیاتی می‌شوند. در سال‌های اول قرن بیستم، این نقش را آسمان‌خراش‌ها ایفا می‌کردند؛ ولی در حال حاضر دیگر باورهای رادیکال و هیجانانگیز بلندمرتبه‌سازی را در جهان نمی‌بینیم. دولت‌ها، روشنفکران و به‌خصوص مردم، به اهمیت فضاهای فرهنگی- هنری بینش خاصی دارند. در نتیجه می‌توان به این موضوع اشاره داشت که معماری چنین فضاهایی فراتر از سایر کاربری‌های با زندگی مرسوم مردم ارتباط دارند و می‌توانند دید آن‌ها را به هنر معماری معطوف کنند. همچنین، آزادی عمل معماران در وجهه‌ی فرمال طراحی موزه‌ها و حضور معماران مطرح بین‌المللی در این زمینه در اهمیت معماری فضاهای فرهنگی تأثیری بسیار مهمی داشته است (طالبیان، آتشی، نبی زاده، ۱۳۹۲، ۹). این که موزه در کجا و چگونه ساخته شود و از چه شیوه‌ای، مصالحی و نمادی برای معماری آن استفاده شود، به پژوهش نیاز دارد؛ زیرا باید معماری موزه با محتوای آن هماهنگ باشد. در حال حاضر همه به این واقعیت پی برده‌اند که ساختمان چشمگیر با طراحی زیبا می‌تواند به اندازه‌ی خود آثار هنری موزه، نقش موثر و جذابی داشته. امروزه یک موزه بدون داشتن معماری شاخص برای هیچ‌کس قابل قبول نیست و معماری موزه بخش جدایی‌ناپذیری از آثار به نمایش درآمده از موزه است. معماری موزه برای هر شهری باید نماد آن شهر و تجلی‌گاه فرهنگ و تاریخ آن باشد که نه تنها با موضوع آثار متناسب باشد، بلکه منعکس‌کننده‌ی فرهنگ آن شهر هم باشد (منصور زاده و حاتمی، ۱۳۹۶: ۲۶۹).

موزه‌شناسی جدید در مقابل مدل کلاسیکی که در آن مجموعه‌ها مرکز توجه است، به طور ویژه به انواع موزه‌ها توجه کرده‌است. این موزه‌های جدید، موزه‌های محیطی، موزه‌های اجتماعی، مراکز علمی و فرهنگی و در بیان کلی اکثر طرح‌های جدید باهدف خدمت به میراث محلی برای پیشبرد توسعه‌ی محلی است (دوله و مه رس، ۲۰۱۴: ۸۸). در دهه ۱۹۹۰ میلادی با جهانی شدن جریان موزه‌شناسی جدید واژه‌هایی از جمله "اکوموزه" یا "فراگیر" مطرح شد. موزه‌های نوین نه محدود به کارکردند، نه محدود به مکان، نه محدود به موضوع و حتی دیگر محدود به آثار و مجموعه‌ها هم نیستند (حبیبی زاد، ۱۳۸۹: ۱۱). در این دوران موزه‌شناسان به نقش اجتماعی موزه‌ها توجه

بیشتری نمودند و به این نتیجه رسیدند که مجموعه‌های موزه باید در توسعه‌ی اجتماعی نقش داشته‌باشند و موزه‌ها به‌جای انبار اشیاء به مرکز تولید علم تبدیل گردند. در این نگرش موزه‌ها دیگر بناهای نیستند که اشیاء را در ویترین‌ها زندانی کرده‌اند بلکه در متن جریان زندگی مردم نقش ایفا می‌کنند و ارتباط مستقیم با محیط زیست انسان دارند. فرهنگ انسان با محیط زیست پیوندی ناگسستگی دارد و نمی‌توان فرهنگ را به‌صورت انتزاعی مورد مطالعه قرارداد (منصور زاده و حاتمی، ۱۳۹۶: ۱۹). به‌کارگیری اصل زیبایی‌شناسی در فضا آرای و طراحی سازه‌های فیزیکی و کالبدی، نقش مهمی در جذب مخاطبان دارد. توجه به عوامل مهندسی محیط کار و تجهیزات پیشرفته‌ی توضیح‌دهنده، می‌تواند در توجه بازدیدکنندگان و سروکار داشتن او با موضوع مورد نمایش و بدون در نظر گرفتن تعریف آموزش، در آموزش وی تغییر ایجاد کند. در نمایشگاه‌های فردی، در نمونه‌های فراوانی، بواسطه دگرگونی شرایط محیط و پدید آوردن فرصت‌های بیشتر برای بازدیدکننده در همسو شدن با موضوع و ارتقا دادن احساس رضایت و علاقه فرد، همراهی وی با نمایشگاه با افزایش روبرو می‌شود (کریمی، ۱۳۸۹، ۷۶). آسایش بازدیدکنندگان عامل مهمی در جذب مخاطب و آموزش از طریق موزه‌ها هست. دستیابی به آسایش تحت تأثیر عوامل متعددی است که در جدول ۴ ذکر شده است.

جدول ۴: عوامل فیزیکی و روان‌شناختی موثر بر آسایش به نقل از (کریمی، ۱۳۸۹، ۷۰-۷۸)

عامل موثر بر آسایش	توضیحات
فیزیکی	امکانات موجود در فضا مانند مکانی برای استراحت و یا وجود سطح‌های هموار برای چرخش راحت‌تر در فضا / فهم محیط و دستیابی به آسایش از طریق میزان روشنایی، رنگ دیوارها، محل ورود و خروج، صدا، جمعیت و روند رفت‌وآمد بازدیدکنندگان / انعطاف‌پذیری فضا در راستای پاسخگویی به سلیقه‌های مختلف در بهره‌گیری از محیط
روان‌شناختی	میزان رفاه گروه‌های متفاوت در مجموعه‌های خاص اجتماعی یا فیزیکی / درک متفاوت افراد از نشانه‌های موجود در فضا / عدم آسایش مخاطب در بدو ورود به مکان به دلیل عدم آشنایی و فهم محیط

۵-۴- معماری پایدار موزه و نقش آن در توسعه‌ی گردشگری

دو نقش مهم، در هنگام بررسی معماری از چشم‌انداز گردشگری، برای معماری در گردشگری مطرح هستند: نقش نخست، معماری به‌مثابه یک امر ضروری در صنعت گردشگری؛ نقش دوم، معماری یک عامل ایجادکننده جذابیت در صنعت گردشگری. توسعه‌ی گردشگری خواهان عواملی مانند تأسیسات و زیرساخت‌های گردشگری به‌عنوان پیش‌نیاز است. در گسترش گردشگری، زیرساخت امری اجتناب‌ناپذیر است و به‌طور کلی به‌صورت تأسیسات، اقامت، خدمات، امکانات عمومی و حمل‌ونقل خود را بروز می‌دهد. اساس گردشگری به‌صورت مسافرت و سکنی گزیدن در مکانی سوا محل معمول زندگی فرد تعریف می‌گردد، به همین روی، فراهم کردن وسایل حمل‌ونقل و امکانات اقامتی از عوامل کلیدی برنامه‌های توسعه‌ی گردشگری به شمار می‌روند (ویلیامز، ۱۳۸۸). جاذبه‌های گردشگری، گردشگران را به یک منطقه جذب می‌کنند. در گام بعدی، زیرساخت‌های گردشگری باید نیاز مسافران را برآورد کنند. بعد از نیازسنجی، مکان‌یابی، تعریف کارکرد و موارد دیگری که در حیطه دانش جغرافیا و گردشگری قابل ذکر هستند، می‌توان به مبحث طراحی و ساخت بنای این تأسیسات نگاهی داشت. همانند سایر بخش‌ها، معماری همگام با صنعت گردشگری شده و نقش قابل‌توجهی در ساخت و کاربرد هرچه بهتر بناها بازی می‌کند (فرجی‌راد، افتخاریان، ۱۳۹۱: ۵۴).

به هنگام ساخت‌وساز برای صنعت توریسم پایدار، تنها سبز بودن ساختمان کافی نیست. معماری مبتنی بر اکوتوریسم به‌عنوان زیرگروه معماری سبز پایدار، مستلزم پرداختن به فرهنگ، زمینه، تاریخ و آموزش است. آنالیز سایت و فهم درست منطقه برای این نوع معماری مهم است. معماری برای نسل‌هایی بعد از ساخت آن بسیار تأثیرگذار است؛ بنابراین نقش آن در توریسم پایدار اهمیت زیادی دارد. درک مقیاس و تاریخ یک سایت از جهت درک معماری اکوتوریست حیاتی است. مقیاس می‌تواند شامل یک ساختمان ساده تا طراحی یک تفریحگاه بزرگ باشد. آن‌ها باید در سطوح مختص به سایت، سطح ناحیه‌ای و همچنین سطح جهانی دیده و درک شوند (توطنی و فرجی‌نیا، ۱۳۹۱). پیش‌زمینه‌ی ذهنی جامعه نسبت به سایت و پیش‌بینی عکس‌العملی که توریست‌ها در حین تجربه محیط نشان خواهند داد، دو فاکتور مهمی هستند که معمولاً درک آن‌ها برای معماران دشوار است. از آنجایی که نقش معماری اکوتوریسمی حفظ منابع طبیعی است، که مردم آرزوی دیرینه آن را دارند، بعضی مواقع بر روی پایداری، بعضی مواقع بر روی آموزش و فرهنگ و در مواقعی دیگر بر روی اندازه و کارایی متمرکز خواهد بود. به‌طور کلی طراح باید پایداری را افزایش دهد بدون اینکه عملکرد ساختمان یا ارزش‌های آموزشی که در طراحی ساختمان منظور شده‌اند را قربانی نماید (عابدینی و نظریور، ۱۳۹۲)

امروزه موزه‌ها یکی از اصلی‌ترین مکان‌هایی هستند که گردشگران بازدید از آن‌ها را در برنامه سفر خود می‌گنجانند؛ از همین روی کارشناسان و برنامه‌ریزان گردشگری جهان، برنامه‌ها و تبلیغات خاص و دراز مدتی در مورد موزه‌های کشورشان را باهدف جذب گردشگر در دستور کار خود قرار داده‌اند (ابوالقاسمی مقدم، صادقی، ۱۳۹۲). موزه‌ها با حفظ و زنده نگه‌داشتن آثار فرهنگی به‌جامانده از تمدن‌ها و پیشینیان می‌توانند در تقویت هویت ملی و فرهنگی جامعه نقش بسزایی ایفا نمایند امروزه موزه‌ها و مراکز فرهنگی در ارتقای دانش بشری و نیز گسترش علم و پایدارسازی آموزش که به تعبیری آموزش مستمر است، یکی از نهادهای اجتماعی مؤثر به شمار می‌روند (فصیحی، ناهیدی-آذر، ۱۳۹۳).

۵- نتیجه‌گیری

در مباحث مرتبط با توریسم پایدار مسئله‌ی اصلی، توجه به این نکته است که پایداری تنها به مسائل زیست‌محیطی نمی‌پردازد و توجه به مباحث فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی نیز ضروری به نظر می‌رسد. همچنین باید گفت که هریک از این اهداف باید در تعادل و توازن باهدفی دیگر باشد و به عبارتی این اهداف باید با یکدیگر تلفیق شده و هرکجا که امکان تلفیق آن‌ها نیست به ایجاد رابطه‌ای جهت هماهنگی آن‌ها پرداخته‌شده. در گردشگری پایدار روابط بین جامعه‌ی میزبان، محیط و گردشگر باید تعدیل و تنظیم شود تا درعین حال که گردشگر از محیط لذت می‌برد و کسب اطلاعات می‌کند، جامعه‌ی میزبان و محیط آسیب‌نندیده و علاوه بر آن از عواید حاصل از حضور گردشگر در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی پیشرفت نیز داشته. اساساً گردشگری پایدار بر سه مفهوم، افزایش کیفیت، ایجاد پیوستگی و برقراری تعادل تأکید می‌کند که در جدول ۵ به تشریح آن پرداخته‌شده است.

جدول ۵: مفاهیم اساسی گردشگری پایدار

مفاهیم اساسی گردشگری پایدار		
برقراری تعادل	ایجاد پیوستگی	افزایش کیفیت
برقراری تعادل بین ابعاد مختلف: نیازهای گردشگران عاملان و جامعه‌ی میزبان محیط	ایجاد پیوستگی در ابعاد مختلف: گردشگری منابع طبیعی فرهنگ	افزایش کیفیت تجربه‌ی بازدیدکنندگان افزایش کیفیت زندگی جامعه‌ی میزبان افزایش کیفیت محیط طبیعی

هدف اصلی مخاطب‌شماری موزه ارتقای کیفیت رابطه‌ی مخاطب و موزه هست؛ و درواقع موزه با طراحی صحیح باید زمینه‌های رسیدن به یک مخاطب پایدار را فراهم کند. عوامل فیزیکی و روان‌شناختی متعددی وجود دارد که باعث می‌شود مخاطب بر اثر احساس آسایش در محیط به مخاطب پایدار موزه تبدیل شود. موضوع حائز اهمیت در این مبحث این است که موزه نقش پررنگی در یادگیری فعال دارد، که این امر تنها در صورت طراحی معماری صحیح فضا امکان‌پذیر است. درواقع از آنجاکه عامل اصلی در ترکیب یک موزه، فضای نمایش عمومی آن است، این مسئله حیاتی است که متولیان موزه برای داشتن فضایی جالب و پویا به ارتباط میان فضا و آموزش ارج نهند و برای آن‌که بتوان فرآیند یادگیری فعال و خلاق را در بازدیدکننده احیا کرد، بیش از هر چیز باید فضا سازی روانی و فیزیکی را در تقویت انگیزه‌ی افراد بهبود بخشید. در انتها باید اشاره کرد که معماری موزه از طریق آموزش و یادگیری فعال و پژوهش و اطلاع‌رسانی، پویایی موزه و تبدیل مخاطب به مخاطب پایدار، طراحی بومی و خوانایی در طراحی، تأثیر بر منظر شهری، ساماندهی سایت تاریخی و جذب توریسم و ارتقای سطح اقتصادی از طریق کارآفرینی در محیط موزه می‌تواند توریسم پایدار را سبب شود.

در انتها نیز باید گفت که شاخص‌ها و اهداف توسعه‌ی پایدار باید در گردشگری متبلور شده تا بتوان بر آن نام توریسم پایدار نهاد. در هریک از چهار بعد اساسی توسعه‌ی پایدار، گردشگری پایدار باید نتایجی را سبب شود که در جدول ۶ ارائه شده است.

جدول ۶: تأثیرات گردشگری پایدار

بعد زیست‌محیطی	بعد اجتماعی- فرهنگی	بعد اقتصادی	بعد سیاسی
حفاظت از محیط زیست/ حفظ چشم‌اندازها و بسترهای طبیعی/ افزایش زیست‌محیطی محیطی/ بهره‌گیری از منابع تجدید پذیر	انسجام و وحدت اجتماعی/ عدالت اجتماعی در دسترسی به امکانات گردشگری/ آسایش، ایمنی و سلامت اجتماعی/ ارتقای کیفیت زندگی/ ساماندهی خرده‌فرهنگ‌ها/ مدیریت تنوع فرهنگی/ هویت- بخشی، ترویج، تشویق و آموزش داشته‌های فرهنگ بومی- محلی و صدور محصولات فرهنگی	ایجاد شغل/ عدالت در توزیع درآمدها/ رفاه اجتماعی	تدوین آیین‌نامه‌ها و سیاست‌های راهگشا برای دولت‌های محلی، برنامه‌ریزی و مدیریت مکانی

فهرست مراجع

۱. ابوالقاسمی مقدم م و صادقی پ. (۱۳۹۲). نقش آرکیئوتوریسم (معماری برای گردشگری) در توسعه گردشگری، اولین همایش ملی شهرسازی و معماری در گذر زمان، قزوین.
۲. اکبری سامانی ن و همکاران. (۱۳۹۲). ارزیابی گردشگری پایدار روستایی، مورد شناسایی: بخش سامان شهرستان شهرکرد، جغرافیا و آمایش شهری-منطقه/بی، شماره ۹، ۴۸-۲۹.
۳. آزادیا م و همکاران. (۱۳۹۶). الگوی اثرگذاری طرح جویشگر بومی بر توسعه پایدار بر اساس شاخص‌های پایداری، فصلنامه رشد فناوری، شماره ۵۲.
۴. بافقی زاده م؛ سلیمانی مقدم پ. و طاهری فر ر. (۱۳۹۵). سطح‌بندی عوامل موثر بر توسعه گردشگری شهر اهواز، جغرافیایی فضای گردشگری، دوره ۵، شماره ۲۰، ۳۷-۵۸.
۵. پاپلی یزدی مح و سقایی م. (۱۳۸۵). گردشگری (ماهیت و مفاهیم)، تهران: انتشارات سمت.
۶. تقوایی م. و صفراآبادی ا. (۱۳۹۱). توسعه گردشگری فرهنگی با تأکید بر جاذبه‌های تاریخی (مطالعه موردی: جاذبه‌های تاریخی شهر اصفهان)، برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، دوره ۴، شماره ۱۲، ۷۹-۵۹.
۷. تقوی م. و قلی‌پور سلیمانی ع. (۱۳۸۸). عوامل موثر بر رشد صنعت گردشگری ایران، پژوهش‌نامه اقتصادی، سال نهم، شماره ۳، ص ۳.
۸. توطنی س. و فرح‌نیا ا. (۱۳۹۱). معماری اکوتوریسم: بازشناسی نقش معماری پایدار در توسعه گردشگری زیست‌محیطی. اولین همایش ملی اندیشه‌ها و فناوری‌های نو در معماری. (۵۶۶-۵۶۰).
۹. حبیبی‌زاد ز. (۱۳۸۹). کوموزه، انسان و بوم. نسخه اول. تهران. انتشارات ایران‌شناسی.
۱۰. خاکسار ع. (۱۳۸۲). نقش برنامه‌ریزی در توسعه گردشگری پایدار، مجموعه مقالات بررسی سیاست‌ها و برنامه‌ی توسعه‌ی جهانگردی در جمهوری اسلامی ایران، تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.
۱۱. دسوالیز آ. مایرس ف. (۱۳۹۲). مفاهیم کلیدی موزه‌شناسی. (مترجم: سامانیان ک و همکاران). تهران.
۱۲. دلشاد ع و همکاران. (۱۳۹۶). اولویت‌بندی و تعیین روابط شاخص‌های سنجش پایداری توسعه گردشگری، فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری، سال ۱۲، شماره ۳۹، ۹۴-۷۳.
۱۳. دوله آ. مه‌رس ف. (۲۰۱۴). مفاهیم کلیدی موزه‌شناسی. (مترجم: سامانیان ک و همکاران). نشر سوزان.
۱۴. رنجبریان ب. زاهدی م. (۱۳۹۰). بازاریابی گردشگری، اصفهان: انتشارات چهارباغ.
۱۵. زاهدی ش. (۱۳۸۵). مبانی توریسم و اکوتوریسم پایدار با تأکید بر محیط زیست، تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.
۱۶. سبزه‌پرور م. و همکاران. (۱۳۹۹). راهکارهای توسعه گردشگری پایدار مبتنی بر تلفیق یکپارچه طراحی رفتاری و اصول پایداری، نشریه علمی تخصصی شباک، سال ششم، شماره ۶ (پیاپی: ۵۷)، ۱۹۷-۱۸۷.
۱۷. سیمین ا. (۱۳۸۶). توریسم و نقش آن در جغرافیا، چاپ اول، دانشگاه آزاد اسلامی.
۱۸. شفیعیان داریانی ف و همکاران. (۱۳۹۳). مفهوم ماندگاری در معماری اسلامی و مقایسه آن با مفهوم پایداری در معماری معاصر، فصلنامه پژوهش‌های معماری اسلامی. سال دوم. شماره ۵. (۵۰-۳۲).
۱۹. شکوری ع؛ اسماعیل‌زاده خ و سحابی خ. (۱۳۹۰). توریسم پایدار و مولفه‌های آن، اولین همایش بین‌المللی مدیریت گردشگری و توسعه پایدار، مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت.
۲۰. طالبیان ن و همکاران. (۱۳۹۲). موزه. مشهد. انتشارات کتابکده کسری.
۲۱. طاوسی آ. کولیوند ش. (۱۳۹۵). بررسی جامعه‌شناختی توسعه پایدار گردشگری؛ تاملی بر جایگاه مدیریت مشارکتی گردشگری در ایران، دهمین کنگره پیشگامان پیشرفت، تهران: ۲۵۶-۲۴۷.
۲۲. طیبی ک. بابکی ر. جباری ا. (۱۳۸۶). بررسی رابطه‌ی توسعه گردشگری و رشد اقتصادی در ایران (۱۳۳۸-۱۳۸۳)، پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی، شماره ۲۶، ویژه نامه اقتصاد.

۲۳. عابدینی ف. نظریور م. (۱۳۹۲). معمار اکوتوریسم بررسی نقش طراحی با رویکرد معماری پایدار در توسعه صنعت گردشگری. اولین کنفرانس ملی معماری و فضاهای شهری پایدار.
۲۴. فرجی راد ع. و آقاجانی س. (۱۳۸۸). تحلیلی نو پیرامون گردشگری و جدیدترین طبقه‌بندی آن. فصلنامه جغرافیایی سرزمین. سال ششم. شماره ۲۳. (۶۱-۷۲).
۲۵. فرجی راد ع و افتخاریان ب. (۱۳۹۱). بررسی نقش معماری در صنعت گردشگری (مطالعه موردی: معماری ایران). فصلنامه فضای گردشگری، سال اول، شماره ۳، ۵۵-۵۰.
۲۶. فصیحی ر و ناهیدی آذر ف. (۱۳۹۳). نقش موزه در توسعه گردشگری فرهنگی. دومین همایش ملی گردشگری، جغرافیا و محیط زیست پایدار.
۲۷. کریمی ع. (۱۳۸۹). مدرسه موزه: مقدمه‌ای بر یادگیری فعال در موزه‌ها. تهران. انتشارات عابد.
۲۸. کیانمهر م. (۱۳۷۲). نگرشی به صنعت جهانگردی، مطالعات مدیریت، شماره ۱۲.
۲۹. لس ل. (۱۳۸۰). بازاریابی گردشگری. (مترجم: گوهریان م). چاپ اول. انتشارات دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
۳۰. محقق داماد س. (۱۳۷۶). حقوق جهانگرد و سیر تحولات تاریخی آن، مجموعه مقالات نخستین همایش جهانگردی و توسعه، جلد اول، سازمان منطقه آزاد کیش.
۳۱. محلاتی ص. (۱۳۸۰). درآمدی بر جهانگردی، تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
۳۲. محمودی م و نبوی س. (۱۳۹۰). روند توسعه فناوری اقلیمی با رویکرد توسعه پایدار، نقش جهان، ۵۱-۳۵.
۳۳. منصور زاده ی. و حاتمی ا. (۱۳۹۶). مبانی موزه‌داری. چاپ اول. تهران. سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
۳۴. موثقی ح. (۱۳۹۲). جایگاه توریسم در همبستگی بین‌المللی، چاپ اول، تهران: انتشارات آیدین.
۳۵. مهدیزاده ج. (۱۳۸۳). مبانی و راهکارهای توسعه گردشگری شهری در ایران، مجلس و راهبرد، شماره ۴۴: ۱۲۱-۱۵۲.
۳۶. نسترن م و همکاران. (۱۳۸۵). توسعه پایدار، شهر پایدار. ماهنامه اجتماعی، اقتصادی، علمی، فرهنگی کار و جامعه. ۶۵-۵۶.
۳۷. نصیری ح. (۱۳۸۴). توسعه و توسعه‌ی پایدار: چشم‌انداز جهان سوم، تهران: انتشارات دایره سبز (سازمان حفاظت محیط زیست)، چاپ دوم.
۳۸. الوانی س م و پیروت م. (۱۳۸۵). فرایند مدیریت جهانگردی، چاپ اول، دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
۳۹. ویلیامز ا. (۱۳۸۸). جغرافیای گردشگری. (مترجم: محمود ضیایی). تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.

40. Cheng, T. M. Wu, H. C. (۲۰۱۵). "How do environmental knowledge, environmental sensitivity, and place attachment affect environmentally responsible behavior? An integrated approach for sustainable island tourism". *Journal of Sustainable Tourism*, ۲۳(۴), ۵۵۷-۵۷۶.
۴۱. Dumitru, T. R. O. A. N. C. A. (۲۰۱۲). "The impact of tourism development on urban environment". *Studies in Business & Economics*, ۷(۳), ۱۶۰-۱۶۴.
42. Edgell, D.L. (۲۰۰۹). *Managing Sustainable Tourism: A Legacy for the Future*. Jahad Daneshgahi Publication. ۳۵-۳۶, ۱۰۶, ۱۱۵-۱۱۶.
43. Goeldner, C, Ritchie J.R. B. (۲۰۰۳). *Tourism: Principles, Practices, philosophies*. Ninth Edition New York: John Wiley and Sons. ۴۳۰.
۴۴. Landon, A. C., Woosnam, K. M., & Boley, B. B. (۲۰۱۸). "Modeling the psychological antecedents to tourists' pro-sustainable behaviors: An application of the value-beliefnorm model". *Journal of sustainable tourism*, ۲۶(۶), ۹۵۷-۹۷۲.
45. Iiu, Abby and Wall. Geoffrey. (۲۰۰۶), planning tourism employment: a developing country perspective. *Tourism Management*, volume ۲۷, issue ۱, page ۱۵۹-۱۷۰.
46. Smid S. Zwart P. ۲۰۰۲. *Tourism on Cyprus study on the situation of En terprises. The industry and service sector in Turkey*. Ternetsit: Cypusandmalta.
۴۷. WTO. ۱۹۹۶. *National and regional tourism methodologies and case studies*. Routledge published.
۴۸. Xu, F. Huang, L. Whitmarsh, L. (۲۰۲۰). "Home and away: cross-contextual consistency in tourists' pro-environmental behavior". *Journal of Sustainable Tourism*, ۱-۱۷.

Assessing the Need to Pay Attention to the Sustainable Development Principles in the Design of Museum to Promote Sustainable Tourism

Elahe Ahmadi ^{1*}, Alaeddin Ziaei ²

1. Master of Architectural Engineering, Shiraz Branch, Islamic Azad University, Shiraz, Iran
2. Master of Architecture, Shiraz Branch, Islamic Azad University, Shiraz, Iran

Abstract

Sustainable development is a very significant concept because it includes principles and ideals that, if overlooked, will lead to the destruction of the environment and humanity. Economic growth and better living standards without losing scarce natural resources are focal points in sustainable development; at the same time, social justice is highlighted in the use of the collective heritage of humanity and the protection of the precious resources of nature. Tourism is closely related to sustainable development. As a source of income and job creation at the local level, this industry can be an approach to economic development. Sustainable tourism development is a development in which balance, values preservation, ethics quality, and economic principles and benefits are all seen together, and efforts are made to ensure that comprehensive development replaces mere economic development. Museum architecture may be one of the few buildings that the designer has many opportunities in form design, space, scenario design, and even the definition of functions. The architect can define each section with great freedom and pay attention to sustainable architectural principles to attract sustainable tourists. Descriptively-analytically and based on the library method, this study aimed to investigate the relationship between sustainable architecture and the tourism industry. The results reveal that paying attention to the principles of sustainability in the architectural design of the museum, in addition to providing tourism infrastructure and tourist attractions, will bring about an effective relationship between tourists and the environment and will contribute to the environmental sustainability of the region.

Keywords: Sustainable Development, Sustainable Tourism, Architectural Design, Museum